

DeMorgen.

Interview Koen Schoors & Gert Peersman

Economen Schoors en Peersman: 'Het stomste wat je als consument nu kunt doen is minder uitgeven en je geld op je spaarrekening zetten'

Economen Koen Schoors (l) en Gert Peersman. Beeld Thomas Sweertvaegher

Maakten we ons al zorgen om de stijgende prijzen, dan draait Poetin ook nog eens de gaskranen

en Gert Peersman: 'We hebben de schaarste zelf gecreëerd.'

ANN VAN DEN BROEK 30 april 2022, 03:00

Groeicijfers die tot de hemel zouden reiken, mogelijkheden die weer oneindig zouden zijn, de wereld van voorheen, maar dan beter. Dat was ons in het vooruitzicht gesteld, na twee jaar miserie genaamd pandemie. Maar toen kwam de realiteit en die is dat we vandaag angstvallig onze portemonnee vasthouden, klaar om hem zo diep mogelijk in onze zakken te duwen, bang voor het onheil dat aan onze deur staat.

KOEN SCHOORS • geboren op 8 december 1968 in Deinze • econoom en hoogleraar aan UGent • expert op het vlak van economische crisissen • ondervoorzitter van FPIM, de investeringsmaatschappij van de overheid

GERT PEERSMAN • geboren op 25 april 1973 in Gent • econoom en hoogleraar aan UGent • expert op het vlak van monetair beleid en macro-economie • schreef samen met Koen Schoors *De perfecte storm* (2012)

Zeker nu Vladimir Poetin de oorlog met Oekraïne naar Europa brengt door gaskranen dicht te draaien. Tel daarbij de inflatie, de voorheen al uit de pan swingende energie- en brandstofprijzen, dreigende indexsprongen, schaarste in sommige winkelrekken, peperdure grondstoffen, stilaan onbetaalbare huizen, dalende koopkracht, afnemende groei en stijgende rentes. Moeten we nog doorgaan?

Je moet toch geen geboren pessimist zijn om te vrezen dat hier de perfect storm wordt voorbereid?

Gert Peersman: "Mja, het kan. Maar op dit moment draait de economie fundamenteel supergoed. We zijn fantastisch uit covid gekomen, we zitten weer op de volle capaciteit van onze economie. Na de vorige recessie, de bankencrisis in 2009, heeft het tien jaar geduurd voor we weer op volle toeren draaiden. De consument laat het geld rollen, dankzij het geld dat we tijdens de pandemie gespaard hebben en de overheid die ons gesteund heeft."

Koen Schoors: "En niet alleen de gezinnen hebben gespaard, ook de bedrijven. Zij hebben hun investeringen uitgesteld en cashbuffers opgebouwd."

Peersman: “De economie draait zelfs zo goed, dat ze oververhit was op het moment dat Poetin Oekraïne binnenviel. De grondstofprijzen zijn gaan stijgen lang voor de oorlog begon. Doordat de oorlog onzekerheid creëert, is het consumentenvertrouwen nu wat gedaald. De groeivoorspellingen zijn minder spectaculair dan eerst aangekondigd en de energie- en grondstofprijzen zijn nog meer omhooggegaan. Dat houdt een risico in, maar voorlopig zitten de fundamenteën nog steeds goed in elkaar.”

Schoors: “Je moet ook oppassen niet te zwartgallig te zijn, want verwachtingen kunnen zelfvervullend worden. Maar Gert heeft absoluut gelijk: wat we nu zien is geen vraagschok, maar een aanbodschok. Het aanbod kan de vraag niet volgen. Dat is het gevolg van het hele snelle aantrekken van de economie, van de oorlog, maar ook nog steeds van corona. De productie liep daardoor vertraging op en die is nog niet overal bijgebeend. Maar tenzij de consument nu overdreven angstig gaat reageren, moeten we ons geen te grote zorgen maken.”

Het is toch logisch dat die consument schrik krijgt? Die gaat naar de supermarkt en ziet geen bloem meer staan. Bij Ikea zijn kasten maandenlang niet beschikbaar en heeft niemand een idee wanneer ze weer in voorraad zullen zijn. Die schaarste is nieuw voor ons.

Peersman: “Omdat we niet gewoon zijn dat de economie zo op volle toeren draait. Tijdens covid konden we niet meer op restaurant, niet naar de kapper, noem maar op. En dus zijn we massaal online goederen gaan kopen, ons huis gaan opkalefateren. Daardoor hebben we zelf de schaarste gecreëerd: je vindt geen baksteen en geen hout meer.”

Schoors: “De grootste houthandelaar van Gent, Van Hoorebeke, werkt via de Gentse haven. Een derde van zijn import komt uit Rusland, maar heel die import is platgelegd.

“We zijn nog steeds massaal aan het verbouwen, maar het materiaal is er niet. Dus de prijzen voor hout gaan door het dak.”

Peersman: 'Tijdens covid zijn we massaal ons huis gaan opkalefateren. Daardoor hebben we zelf de schaarse gecreëerd: je vindt geen baksteen en geen hout meer.' Beeld Floris Lok

Peersman: “Dat moeten we incasseren. Maar het probleem is dat de regering daarop reageert door de mensen nog wat meer koopkracht toe te stoppen.”

U hebt het over de energiedeals van de federale regering.

Schoors: “Precies. En die vinden wij niet zo’n briljant idee.

“We hebben dat allebei ook via verschillende kanalen en aan verschillende instanties laten weten. Pas op, het sociaal tarief is goed, dat is gericht. Dan help je de mensen die het nodig hebben. Maar die algemene maatregelen als een btw-verlaging en een stookoliecheque zijn niet het beste instrument.”

Peersman: “Er wordt enorm veel geld in de economie gepompt, op een moment dat de economie al volop aan het draaien is en de inflatie aan het stijgen is. Gooi je daar nog een smak geld bovenop, dan gaat die inflatie de pan uit swingen. Als we in een recessie zouden terechtkomen, is het daardoor.”

Veel mensen kunnen die extra centen toch echt wel goed gebruiken? Kijk maar hoeveel je aan de supermarktkassa betaalt in vergelijking met een paar jaar geleden.

Schoors: “Zeker. Maar dan vergeet je dat je de afgelopen twee jaar ook vier loonindexeringen hebt gehad. Je loon is met 8 procent gestegen sinds 2020 en lang niet alles is 8 procent duurder geworden.”

Hoe komt het dan dat we toch het gevoel hebben dat onze koopkracht gedaald is?

Peersman: “De prijzen van voeding beginnen nu te stijgen en dat kruipt altijd snel in ons hoofd. Het is maar een fractie van onze uitgaven, maar je wordt er dagelijks mee geconfronteerd. Gemiddeld is de koopkracht zelfs gestegen.”

Schoors: “De koopkracht is ongetwijfeld gedaald voor bepaalde groepen, maar zeker niet voor iedereen. Ik zal eens voor mezelf spreken: ik rij elektrisch, met een deelwagen. Ik heb zonnecellen op mijn dak liggen en betaal nauwelijks elektriciteit. Ik voel dus weinig van de prijsstijgingen, maar mijn loon is wel gestegen. Dus in alle eerlijkheid: mijn koopkracht is toegenomen.”

U bent als professor niet meteen de gemiddelde Vlaming.

Schoors: “Nee, dat bedoel ik net: het is zeer ongelijk verdeeld. En de regering wil nu iedereen helpen, terwijl ze beter zouden focussen op wie het nodig heeft.”

Peersman: *(knikt)* “De inflatie zit nu vooral op energie en op voeding. En die componenten zijn een heel belangrijk deel van de uitgaven van lage inkomens, zeker voeding. Vliegtickets, gadgets, al die dingen die een veel groter aandeel innemen van hogere inkomens, die zijn niet zoveel gestegen in prijs. Dus het zijn vooral de kwetsbaren in de samenleving die de inflatie nu voelen.”

Maandelijkse facturen die plots honderden euro's hoger liggen, dat doet toch ook de middenklasse pijn?

Peersman: “Ik vind dat we daar toch iets moeten rechtzetten. Er is heel veel aandacht in de media voor de extreme factuurstijgingen, en die zijn er ook zeker. Maar het is een minderheid die dat vandaag al voelt. Zo'n 80 procent van de gezinnen had bij aanvang van de energiecrisis een vast contract. Dat wil zeggen dat de prijzen maar om de twee à drie jaar worden aangepast. Maar het zijn de prijzen voor nieuwe contracten die in de index worden opgenomen. Zij genieten dus van een laag tarief, terwijl de lonen wel al geïndexeerd worden. Ook stookolieverbruikers worden overgecompenseerd door de index omdat die prijzen minder zijn gestegen dan gas.

“Degenen die nu een enorme stijging zien op hun factuur, zijn de gezinnen met een variabel contract, of die met een vast contract dat net nu hernieuwd moest worden. Door de vertraging van de indexatie lijden zij tijdelijk koopkrachtverlies. Opnieuw: het is beter om de steun op die gezinnen te richten in plaats van algemene maatregelen te nemen.”

Lees ook

Bart Eeckhout: [‘Op dit moment wordt het bord van de hele wereldeconomie afgeveegd. Maar dit hoeft niet fout te gaan’](#)

Inflatiespook waart rond in Europa: [zo pakken onze buurlanden het aan](#)

Schoors: “Niet voor niks, maar we panikeren wel een beetje te veel. U hebt natuurlijk gelijk dat veel mensen een ontplofende factuur zien. Maar 80 procent van de gezinnen heeft er geen of nog geen last van. Tegen de tijd dat hun contract vernieuwd moet worden, kan het zijn dat de prijsstijging alweer gemilderd is. Dus het is vooral zaak om nu niet te gaan panikeren en algemene maatregelen te gaan nemen.”

Dat de politiek dan toch beslist om iedereen te compenseren, dat is puur uit electorale overwegingen?

Peersman: “Ze willen de middenklasse paaien. En de schrik voor het populisme zit er goed in. Eigenlijk zou men de belastingen moeten verhogen of besparen op de overheidsuitgaven om de inflatie tegen te gaan. Maar daarvoor is men veel te bang, dat momentum is er nu totaal niet. Wanneer je met politici praat, beseffen ze wel dat dat zou moeten gebeuren, maar als je kijkt naar hoe de bezorgdheid over de koopkracht Marine Le Pen de wind in de zeilen heeft gegeven in Frankrijk, snap je ook waarom men het niet durft. Ik zie het de eerstkomende jaren nergens gebeuren dat de belastingen verhoogd worden, ook niet in Duitsland of Nederland.”

Schoors: “Maar eigenlijk zouden de belastingen niet eens verhoogd moeten worden, er moet gewoon niets extra uitgegeven worden.”

Peersman: “Inderdaad. Vandaar, iedereen blijven steunen, ik begrijp dat echt niet. Dan ben je gewoon aan het lenen van de toekomst om je huidige consumptie te stimuleren, terwijl dat vooral de prijzen verhoogt. Ik vraag me echt af hoe we daar later op zullen terugkijken. Terwijl het klimaat een grote bezorgdheid zou moeten zijn, zadelen we de volgende generatie op met de factuur van een belastingverlaging op CO2-uitstoot. (*windt zich op*) Terwijl het gros van de inkomsten van het energieverbruik, dat verantwoordelijk is voor die CO2-uitstoot, bij Poetin terechtkomt. Die daar een oorlog mee aan het financieren is. Wat zijn wij in godsnaam aan het doen, wanneer je daar eens fundamenteel over nadenkt?”

Ondertussen draait Poetin de gaskranen dicht en hebben de economische sancties die Europa tot nog toe heeft getroffen, evenveel effect als een pijl afschieten om een onderzeeër te raken.

Schoors: “Er wordt heel vaak badinerend gedaan over de getroffen sancties, maar dat vind ik niet terecht. Rusland is van Swift gegoooid (*een samenwerkingsverband van banken om het internationaal betalingsverkeer in goede banen te leiden, red.*), de reserves van de Centrale Bank van Rusland zijn bevroren. Dat is echt niet niks”

Peersman: “Maar ze hebben hun reserves niet nodig, Koen. Het jaarlijkse geld dat naar Rusland vloeit, is nog nooit zo hoog geweest. Die inkomsten zijn zelfs zodanig hoog dat hij het zich kan permitteren om de kraan naar Polen voor een tijdje dicht te draaien.”

Schoors: 'De enige reden waarom Rusland zijn gaskranen niet volledig kan dichtdraaien nu, is dat we hun reserves bevroren hebben.' Beeld Stefan Sauer/dpa

Schoors: “Daar ben ik het niet mee eens. De enige reden waarom Rusland zijn gaskranen niet volledig kan dichtdraaien nu, is dat we hun reserves bevroren hebben. Wat was het plan van Rusland: ze gingen binnenvallen en wanneer Europa hen sancties zou opleggen, gingen zij de gaskraan dichtdraaien. Ze hadden toch nog genoeg reserves om een jaar voort te kunnen. Maar nu kunnen ze alleen leven van het geld dat wij hen nu sturen en kunnen zij zich het niet permitteren om de kraan dicht te draaien.”

Maar dat is toch precies wat Poetin deze week wel gedaan heeft?

Schoors: “De gaskraan bij Polen en Bulgarije dichtdraaien, dat is bijna logisch. Dat is voor Rusland een heel klein deel van het totale volume aan gasexport, en het doet de gasprijzen stijgen, dus daar wint Rusland zelfs aan. Maar de gaskraan volledig dichtdraaien zou, dankzij de sancties, ook Rusland zelf erg veel pijn doen.

“Dus ik vind de sancties echt niet onverstandig. En ze zijn echt wel hard. Geen enkele Rus kan in het buitenland nog betalen met zijn Visakaart. In Rusland zelf zijn er grote bedrijven die productielijnen moeten stilleggen, omdat ze geen componenten meer kunnen importeren. Heel die economie gaat dit jaar een klap krijgen van 8 à 10 procent. Dat is niet niks, hè.”

Peersman: “Het is waar dat hij de gaskraan dankzij die sancties niet volledig kan dichtdraaien. Maar wat zijn we dan aan het doen? We leggen hem een sanctie op zodanig dat wij ons gas blijven krijgen, maar we betalen hem er wel voor, waardoor hij zijn oorlog kan blijven voeren. Dus die sanctie is er vooral om ons te helpen, niet om hem te straffen. Die sancties gaan hem zijn oorlog niet doen stoppen.”

Schoors: “Akkoord. Maar ze stellen ons wel in staat om nog andere sancties te heffen.”

Peersman: “Als ze hierbovenop nu een importbelasting zouden heffen, oké.”

Schoors: “Daarover zijn we het eens. Een importbelasting zou ervoor zorgen dat er een kleinere winst naar zijn staatskas en dus oorlogskas kan vloeien. Een aantal lidstaten is daarop aan het pushen, en ik hoop dat België daar echt mee op duwt.

“Maar de vraag is ook maar wat je verwacht van de sancties. Denk je dat de oorlog daar onmiddellijk door zal stoppen? Dat gaat nooit gebeuren. Het Russische regime zit momenteel in een overlevingsstrijd. Als Poetin deze oorlog verliest, is de kans heel groot dat dit het einde is van Poetin en zijn regime. Dus wat het Westen nu ook doet, hij zal zijn oorlog tot het eind doorzetten. We kunnen er alleen voor zorgen dat het zich in de toekomst niet meer zal herhalen. De Russische bevolking voelt de gevolgen van de sancties nu al hard: ze worden ontslagen, hun koopkracht daalt, ze raken niet meer aan suiker en bloem. Poetin zal het zich niet meer kunnen permitteren om nog eens zo’n oorlog te starten, er zal geen steun meer voor zijn.”

U kent Rusland goed. Hoe kijken uw contacten daar naar het conflict?

Schoors: “Ik ga er al sinds 1992 ieder jaar minstens een maand naartoe om samen onderzoek te doen en te doceren in een *summer school*, en ik spreek ook Russisch. Veel mensen die ik ken proberen weg te raken. Rusland kent een braindrain van zo’n 250.000 intellectuelen die het land al zijn ontvlucht. Je kunt het er niet meer oneens zijn met het beleid, zonder jezelf in gevaar te brengen. Vroeger had je nog onderzoekscentra die wetenschappelijk werk konden verrichten en op een subtiele manier kritisch konden zijn. Maar ook die worden nu gewoon opgedoekt.

“Niet alleen Oekraïne is slachtoffer van deze oorlog, ook in Rusland zelf wordt heel veel kapotgemaakt. Ze zijn qua normen en waarden en visie op de toekomst in een pijlsnel tempo aan het

“Het enige waaraan je je kunt optrekken, is dat de duurzaamheid van Poetins acties steeds kleiner wordt. Hij volgt altijd hetzelfde patroon. Telkens als de olieprijs hoog is en zijn populariteit onder de 50 procent dreigt te zakken, start hij een oorlog. Hij is de bully op de speelplaats die voelt dat hij aan macht verliest en die dus snel een kind een draai om zijn oren geeft, zodat iedereen bang is en weer gedwee achter hem aan loopt. We hebben het gezien met de oorlog in Tsjetsjenië, in Georgië, de Krim, en nu weer. Maar het werkt steeds minder goed, waardoor hij steeds extremer uit de hoek moet komen. Zijn strategie is ten dode opgeschreven.”

Hij weet dat dit zijn laatste wapenfeit is?

Schoors: “Het is in ieder geval zo dat zijn twee voorgangers, Gorbatsjov in 1991 en Jeltsin in 1993, een putsch tegen zich gehad hebben. Dat is ook de reden waarom Poetin vandaag zo bang is. Zijn voorgangers hebben die machtsgrepen wel telkens kunnen overleven, maar toch. De paranoia is echt.”

Voor wie wat jonger is, is deze oorlog wel hard ontwaken. Zij hebben de Koude Oorlog nooit bewust meegemaakt en nooit anders gekend dan een wereld die volledig open lag.

Schoors: “We moeten niet te snel zijn met trends uit te roepen, maar de wereld deglobaliseert. Dat is onmiskenbaar. Uit data van de Wereldhandelsorganisatie kun je opmaken dat handelsbelemmerende maatregelen zoals importtarieven de laatste acht jaar in de lift zitten.”

Moet het ons zorgen baren dat de wereld weer kleiner wordt?

Peersman: “Globalisering is op zich een goede zaak en zal niet substantieel teruggedraaid worden, maar het heeft wel een hoog prijskaartje gehad op het vlak van klimaat en milieu. Die schade is nooit verrekend geweest in de prijs van onze goederen. Daardoor is de slinger te ver doorgeslagen. Dat in rekening brengen is belangrijk.”

U wilt zeggen: we zullen niet meer voor 40 euro een heel continent kunnen overvliegen.

Peersman: “Dat is een van de gevolgen. We zullen nog wel op vakantie gaan naar Zuid-Amerika, maar één keer om de vijf jaar in plaats van ieder jaar.”

Schoors: 'Mensen vergeten soms dat hun loon met 8 procent gestegen is sinds 2020 en lang niet alles is 8 procent duurder geworden.' Beeld Thomas Sweertvaegher

Schoors: “Zulke dingen zullen minder vanzelfsprekend worden, en dat is niet verkeerd. Je ziet ook dat we aan het overschakelen zijn naar een meer circulaire industrie. In Vlissingen wordt bijvoorbeeld een fabriek gebouwd om van oud plastic opnieuw de basisgrondstof voor plastic te maken die we nu uit olie halen. De afval van het ene bedrijf wordt de grondstof voor het andere bedrijf. Meer bedrijven gaan dus ook in clusters samenzitten, dicht bij havens.

“Het wordt belangrijker om goed geconnecteerd te zijn. Dat wil ook zeggen dat je meer regionaliseert, dat je minder dingen de wereld oversleept.”

Maar het is geen goed nieuws voor onze portemonnee.

Peersman: “Wel ja, als we de werkelijke kosten van overzeese productie en transport berekenen, wordt regionaal werken voordeliger. Maar uiteraard is dat duurder dan nu het geval is. Boeten we dan in op levenskwaliteit? Puur economisch is het misschien iets minder, maar een beter klimaat is ook bevorderlijk voor de levenskwaliteit.”

Een kleinere wereld zou een mooiere wereld zijn?

Schoors: “Ik ben niet voor een totale deglobalisering, maar een iets regionalere wereld zou een properdere en dus mooiere wereld zijn, ja.”

Peersman: “Op voorwaarde dat je geen clusters krijgt in de rijke delen van de wereld die steeds rijker worden, waardoor de rest van de wereld nog armer wordt. Er zullen sowieso weer nieuwe uitdagingen en problemen mee gepaard gaan.”

Schoors: “Ook waar. In principe is globalisering een

toenemen.”

Volgens Johan Op de Beeck, die een boek schreef over de Franse Revolutie, moeten we daar nu ook al voor uitkijken. Niets bleek in het verleden zo’n goede aanstoker voor - revoluties als een stevige inflatie.

Peersman: “Er zijn best wel wat studies over het verband tussen voedselprijzen en conflict, en die studies zijn lang niet eensgezind. Er zijn zeker conflicten waar de link onmiskenbaar is. Maar er zijn ook zo veel conflicten die totaal niet gelinkt zijn aan stijgende prijzen.”

Schoors: “Omgekeerd ook. Argentinië heeft een gigantische inflatie gekend, zonder groot conflict.”

Peersman: “En Rusland is Oekraïne binnengevallen voordat de inflatie op toerental kwam.”

Schoors: “Exact. Het is dus een goed verhaal, maar waarschijnlijk niet waar.” *(lacht)*

Kan die gemiddelde burger eigenlijk iets doen om de inflatie tegen te gaan? Houden we beter allemaal de vingers op de knip?

Peersman: “Als we collectief wat minder spenderen zal de inflatie dalen, maar het stomste wat je als individuele consument nu kunt doen is minder uitgeven en je geld op je spaarrekening zetten. Want dan zul je daar volgend jaar nog minder mee kunnen kopen dan vandaag het geval is, want je spaarboek brengt niks op en de prijzen zullen blijven stijgen. Hoe hoger de inflatie is, hoe sneller je je geld eigenlijk moet uitgeven, waardoor die inflatie nog meer de hoogte in schiet.”

Schoors: “Mochten we een collectief brein hebben en iedereen reageert op dezelfde manier, dan zou uw voorstel werken.”

Peersman: “Dat is het net: we hebben zo’n collectief brein. Dat heet de overheid. Zij is de grootste spendeerder in de hele economie. En centrale banken bepalen de rente. Zij moeten ingrijpen en de economie doen afkoelen als er te veel inflatie is.”

Volgens het recentste rapport van het IMF is België op weg naar het grootste begrotingstekort en de hoogste overheidsuitgaven van alle industrielanden.

Peersman: “België reageert momenteel zoals heel veel andere landen. Maar wij kunnen het ons het minste permitteren, omdat we al zo’n hoge schuld hebben. Na Griekenland en Italië staan we er het slechtst voor. Tegen 2027 zullen we volgens het IMF het grootste begrotingstekort van allemaal hebben, en daarbovenop

Noorwegen heeft dan weer geen schuld, die hebben een reserve.”

De N-VA heeft gelijk wanneer ze zeggen dat Vivaldi een Griekenland aan de Noordzee aan het creëren is?

Schoors: “Nee, dat is echt overdreven. (*schalks*) Misschien een Italië of zo. Nu, de N-VA zou niet veel anders gedaan hebben wellicht, dus het is een beetje makkelijk om dat te zeggen.”

Peersman: ‘Als we in een recessie zouden terechtkomen, is dat door de algemene maatregelen die de overheid nu neemt.’ Beeld Thomas Sweertvaegher

Peersman: “Laten we ook niet vergeten dat de regering-Michel, waar N-VA in zat, een taxshift heeft afgeleverd die niet gefinancierd was. Daardoor zijn we met een serieus begrotingstekort covid ingedoken, in hoogconjunctuur zonder crisis. Dus het is op zijn minst een collectieve verantwoordelijkheid.”

De langverwachte fiscale hervorming die een antwoord zou moeten zijn op de budgettaire put ligt op tafel. Geloven jullie dat ze deze legislatuur nog ten uitvoer wordt gebracht?

Peersman: “Laten we het hopen. Maar het is duidelijk niet het moment.”

Schoors: “Niet te defaitistisch, Gert. Ik zou wel willen pushen dat dat op de agenda blijft, want dat is een goede hervorming. Het moet gebeuren.”

Peersman: “Absoluut. Anders gaan we op een bepaald moment tegen de muur lopen. Je moet nu maatregelen nemen zodat die begroting er over vijf à tien jaar veel beter voorstaat. Zoals de pensioenen grondig hervormen, de fiscale hervorming

werk is, moet meer produceren per uur, per dag, per maand, per jaar.”

Een bittere boodschap op het moment dat de uitval op de werkvloer nog nooit zo hoog geweest is.

Peersman: “Productiever worden wil niet zeggen nog harder werken. Dat gaat over hoe we samenwerken met technologie.”

Dat is exact hoe burn-outs dus in de hand gewerkt worden, zeggen specialisten. Door al die efficiëntiewinsten zijn er op een dag amper nog momenten om het brein te laten rusten.

Schoors: “Het probleem is dat productiviteitsstijgingen de afgelopen dertig jaar nooit meer ten goede gekomen zijn aan werknemers. Dat heeft zich niet vertaald in loonstijgingen of arbeidsduurverkorting, maar in winstmarges, vooral van multinationals. Als jij harder werkt en meer loon of vrije tijd krijgt, zou dat makkelijker te verteren zijn. Als we de productiviteit willen optrekken, moeten werknemers opnieuw een fair deel krijgen van de opbrengst van die productiviteitsstijging in de vorm van hoger loon of minder arbeidsduur.”

Peersman: “Maar het probleem is dat die hervormingen er wellicht niet snel zullen komen en dat men gaat wachten. Dan ga je heel harde ingrepen moeten doen op een moment dat niet rijp is, zoals midden in een recessie. Dan ga je moeten snoeien in de pensioenen en je sociale uitgaven. En dan creëer je zodanige schokken dat je inderdaad in Zuid-Europese toestanden terechtkomt.”

Schoors: *(knikt)* “Als je slechts op een meter van de muur begint bij te sturen, knal je er volle kracht tegen.”

En dan was ik daarnet volgens jullie te pessimistisch...

Schoors: “Wij blijven het liever rooskleurig zien, omdat het nog kan. Je ziet die muur van kilometers afkomen. Nu kunnen we nog bijsturen zonder al te veel slipperij.”

Peersman: “We kunnen de perfecte storm vermijden. Als de langetermijnmaatregelen vandaag genomen worden, hoeven we niet te panikeren. Maar de vrees is er wel, dat klopt.”

En hebben jullie dan ook een tip voor wie zich in dat onrustige klimaat zorgen maakt om zijn spaargeld?

Schoors: “U wilt beleggingsadvies? Dat gaat duur zijn hoor. *(lacht)* Maar het beste advies dat ik u kan geven is: isoleer uw huis, leg zonnecellen, installeer een warmtepomp. Dat gaat allemaal meer opbrengen dan uw spaarboekje.”